

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

บทนี้จะกล่าวถึง ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการให้บริการสินค้าและบริการสาธารณะ ได้แก่ แนวคิดการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง ห่วงโซ่ผลลัพธ์ กรณีฐาน ขั้นตอนการวิเคราะห์

2.1.1 แนวคิดการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment) (สฤณี อาชวานันทกุล และ ภัทราพร เข้มละออ, 2557) และการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment) จะอยู่ภายใต้กรอบการประเมินเดียวกัน กล่าวคือ การประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment : SROI) หมายถึง เครื่องมือในการวิเคราะห์ คุณค่าที่เพิ่มขึ้นกับบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มทุกภาคส่วนที่เป็นเชิงสังคม โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่เป็นการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจจะประเมินได้ในลักษณะของตัวเงินหรือหน่วยงานหรือโครงการที่ไม่ทำกำไร โดยมีประโยชน์ที่สำคัญ ได้แก่

1) ทำให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การใช้ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ในขั้นตอนของการวางแผน จะทำให้เกิดประโยชน์ในการพิจารณาและคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งนำไปช่วยกำหนดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถเพิ่มมูลค่าทางสังคมในแผนงาน ดัชนีที่ดีค่าเป็นตัวเงินสามารถช่วยผู้บริหารประเมินได้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงใดเกิดขึ้น หากเปลี่ยนดัชนีที่กลยุทธ์และสามารถค้นหาได้ว่า กลยุทธ์ใดที่เหมาะสมที่สุดในการสร้างผลตอบแทนทางสังคม หรือทำอย่างไรจะหาวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้สูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยเป็นตัวชี้วัดให้ผู้บริหารกำหนดนโยบายการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายและพันธกิจของหน่วยงานของตน

2) ทำให้สามารถสื่อสารได้ดีขึ้น

การใช้ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เป็นข้อมูลที่แสดงทั้งตัวเลขเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อแสดงสารสนเทศเชิงคุณค่าและเกิดจากแนวคิดเชิงระบบ ที่สามารถนำไปชี้แจงและสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่มีความคาดหวังที่คล้ายกันได้

3) ทำให้สามารถเพิ่มความมุ่งมั่นสิ่งที่สำคัญได้ชัดเจน

การมุ่งมั่นใน โครงการลงทุนที่อาจจะเกิดผลในระดับวิกฤตที่มาจากภาวะวิเคราะห์จะสามารถทำการเปรียบเทียบผลตอบแทนของแต่ละโครงการได้อย่างรวดเร็ว เป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลในการระบุระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (MIS) ซึ่งจำเป็นในการกำหนดทิศทางในอนาคต

4) เป็นหนทางในการยกระดับการกำกับดูแลและองค์กรที่ดี

องค์กรที่ต้องการความยั่งยืนและมั่นคง การทำความเข้าใจและการอธิบายผลกระทบของการลงทุนและการตอบสนองคืนของการลงทุนเป็นเรื่องสำคัญ การวิเคราะห์ด้วย SROI จะช่วยให้ความกระจ่างชัดด้านผลกระทบและทำให้มุ่งมั่นการสนองตอบรับต่อปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม

5) เกิดการเติบโตของความรับผิดชอบต่อการลงทุนหรือการเปลี่ยนแปลงการลงทุน

แนวคิดของผลตอบแทนทางสังคมช่วยในการทำความเข้าใจว่า การลงทุนอาจจะเกิดจากเงินช่วยเหลือหรือเงินกู้ยืมได้ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาเป็นการชดเชยหรือเงินทดแทนเสมอไป ซึ่งแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจในการสร้างคุณค่าเชิงสังคม

2.1.2 การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder)

การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (อ้างใน วีระสิทธิ์ คงประเสริฐอมร, 2556) มีรายละเอียดดังนี้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถส่งผลกระทบต่อผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้เป็นกลุ่มที่กำหนดข้อเสนอด้านคุณค่าสำหรับหน่วยงาน และเป็นส่วนหนึ่งของเสียงที่สร้างความจงรักภักดีให้กับลูกค้า พนักงาน และผู้ลงทุน (Post and Preton, 1984)

Post และ Preton กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร คือ บุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีส่วนช่วยในการสร้างความมั่งคั่งให้กับองค์กร รวมถึง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ไม่ว่าจะทำด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเป็นทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์ขององค์กรและผู้รับความเสี่ยงเสียประโยชน์ขององค์กร

การพัฒนาในส่วนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิดของ Barnard (1938) ในหนังสือเรื่อง The Functions of the Executive ที่นำเสนอมุมมองด้านบวกของผู้จัดการในการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต่อมาสนับสนุนว่าผู้บริหารต้องสร้างความพอใจต่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ขององค์กรซึ่งมีความหลากหลาย ประกอบด้วย พนักงานในหน่วยงาน องค์กรชุมชนในท้องถิ่น ประชาชน จึงกล่าวว่า ผู้มีส่วนได้เสีย คือ กลุ่มและบุคคลผู้ซึ่งมีผลหรือได้รับผลกระทบจากความสำเร็จของภาคกิจขององค์กร สอดคล้องกับ Post, I. Awrence และ Weber (/2002)

ให้นิยามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ บุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งมีผลกระทบหรือได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ นโยบายและการปฏิบัติ

การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขยายความเข้าใจถึงธรรมชาติขององค์กรที่ควรพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมุมมองที่กว้างกว่าเดิม โดยองค์กรได้รับการคาดหวังให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น รวมทั้งสนใจดูแลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่นิ่งเงียบ เช่น ชุมชนท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม (Simmons, 2004) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาแนวคิด CSR ผู้บริหารต้องทำสิ่งที่ถูกต้อง คำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ร่วมด้วย นอกจากนี้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับของตนเอง ยังเชื่อมโยงกับลักษณะของผู้นำที่มีคุณลักษณะแบบเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ต้องประสานความสมดุลผ่านการเชื่อมโยงกับการมีส่วนได้ส่วนเสีย กล่าวโดยสรุปได้ว่า การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นการสร้างความสัมพันธ์ต่อการเกิด CSR และเชื่อมโยงถึงปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ประเภทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถแบ่งได้ตามแนวคิดและมุมมองได้เป็น กลุ่มปฐมภูมิ และกลุ่มทุติยภูมิ ความหลากหลายของจำนวนและขอบเขตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้องค์กรสามารถเริ่มต้นจากการกำหนดกลุ่มที่แคบที่สุด ซึ่งหมายถึง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญขององค์กรที่เชื่อมโยงอยู่ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั่วไปแล้วมักมีรูปแบบความคงที่ที่ไม่แน่นอน การจัดแผนสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงมีความแตกต่างในแต่ละประเด็น และอาจมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใหม่เกิดขึ้นได้เสมอ

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สามารถแบ่งปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) สิ่งแวดล้อมในภาพกว้าง (Broad Environment) ประกอบด้วย ด้านสังคม เทคโนโลยี การเมือง และกฎหมาย ที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์
- 2) สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติการ (Operating Environment) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ตัวแทนทางการเงิน ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ
- 3) องค์กร ประกอบด้วย คณะผู้บริหาร ข้าราชการและพนักงานจ้าง

หลักการบริหารจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มี 7 ประการ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารตระหนักถึงสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกังวล รวมทั้งติดตามอย่างต่อเนื่อง และนำผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจหรือดำเนินการอย่างเหมาะสม

2) ผู้บริหารควรรับฟังและสื่อสารอย่างเปิดเผยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเกี่ยวกับ สิ่ง ที่พวกเขาเป็นกังวล สิ่ง ที่พวกเขาควรทำ และความเสี่ยงที่พวกเขาคาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อการเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร

3) กระบวนการที่นำมาใช้และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารควรคำนึงถึง ความสนใจและความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม

4) ผู้บริหารควรตระหนักว่าความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานและผลตอบแทนของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร และความพยายามที่จะแบ่งสรรผลประโยชน์และภาระที่เกิด จากการทำงานขององค์กร ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มอย่างเป็นธรรม

5) ผู้บริหารควรประสานความร่วมมือในการทำงานกับองค์กรอื่น ทั้งในภาครัฐและ ภาคเอกชนเพื่อให้แน่ใจว่าจะเกิดความเสี่ยงและภัยคุกคามจากการทำกิจกรรมขององค์กรน้อยที่สุด

6) ผู้บริหารควรหลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมที่อาจเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือก่อให้เกิดความเสี่ยงที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวข้องไม่อาจยอมรับได้ หลังจากที่มีความเข้าใจ เกี่ยวกับความเสี่ยงอย่างถ่องแท้แล้ว

7) ผู้บริหารควรตระหนักถึงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง (1) บทบาทหรือฐานะ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ (2) ความรับผิดชอบทางกฎหมายและศีลธรรม ที่มีต่อผลประโยชน์ของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น รวมทั้งควรระบุความขัดแย้งดังกล่าวในการสื่อสารอย่างเปิดเผย

2.1.3 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (Theory of Change)

การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมนั้นต้องอาศัยทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง (สตูดี อาชวานันท์กุล และ ภัทรพร แยมละอ, 2557) ซึ่งหมายถึงการตอบคำถาม “กิจกรรมนี้มีมอบคุณค่าอะไรให้กับสังคม บ้าง” คือ “ถ้าไม่มีกิจกรรมนี้ผลลัพธ์ ทางสังคมนี้ไม่เกิดขึ้น” อย่างชัดเจนที่สุดและเป็น รูปธรรม ปกติจะสื่อสารเป็นประโยคในรูป “ถ้า...แล้ว” จะมีอะไรเปลี่ยนแปลงโดยเพิ่มขึ้นหรือลดลง เช่น ถ้าเทศบาลตำบลหนองหอยมีกิจกรรมเพื่อสังคมในการรณรงค์คัดแยกขยะครอบครัวการออม เพื่อความสุขในวันข้างหน้าตามปรัชญาของพ่อแล้ว เด็กและเยาวชนตำบลหนองหอยจะมีเงินออมหรือ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หรือจะสังเกตว่าส่วนแรกของประโยคที่แสดงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็น “ปัจจัยนำเข้า” (Input) โดยการนี้กิจกรรมเพื่อสังคมของเทศบาลตำบลหนองหอยจะ สร้าง จิตสำนึกที่ดีในเรื่องการออมเงิน โดยการสร้างรายได้เพื่อการออมจากการคัดแยกขยะ “ผลลัพธ์ (Outcome) หรือ ผลกระทบ (Impact)” ที่เทศบาลตำบลหนองหอยต้องการว่าจะบรรลุจากการดำเนิน กิจกรรม คือ เด็กและเยาวชนรู้จักวิธีการคัดแยกขยะและสร้างวินัยการออมเงินจากขยะที่มีประโยชน์ ซึ่งผลลัพธ์นี้จะต้องสะท้อน “การเปลี่ยนแปลง” ที่เทศบาลตำบลหนองหอยคาดหวังหรือเชื่อมั่นว่า จะเกิดภายในกรอบเวลาที่ประเมิน จะทำให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการ ดำเนินกิจกรรม ไม่ใช่เขียนผลลัพธ์ที่ต้องการราวกับว่าไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย ถ้าทำ

อย่างนั้นจะไม่สามารถประเมินได้ว่าการดำเนินกิจกรรมของเทศบาลตำบลหนองหอยได้สร้างความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เช่น ถ้าทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงข้างต้นเขียนว่า “เด็กและเยาวชนในเขตตำบลหนองหอยจะมีเงินออม” หรือ “สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลหนองหอยจะดี” จะก่อให้เกิดคำถามต่อไปว่าก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมนี้ เด็กและเยาวชนในเขตเทศบาลตำบลหนองหอยไม่มีการออมเงินหรือไม่มีความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะหรือไม่อย่างไรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองหอย “ดีหรือไม่ดี” ตรงไหน อย่างไรจึงได้สังเกตและควรอธิบายให้ชัดเจนว่าเมื่อกิจกรรมได้ดำเนินการแล้วปัญหาสังคมด้านใดที่จะเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน ถ้าอธิบายไม่ได้ แสดงว่ากิจกรรมนั้นไม่ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงใดต่อสังคม นอกจากควรเขียนทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายของหน่วยงานเพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ และ ปัจจัยนำเข้าหรืองานที่จะทำนั้นก็สำคัญไม่แพ้กัน ยิ่งเขียนเป็นรูปธรรมได้เท่าไรยิ่งดีกับการเขียนโครงการหรือกิจกรรม การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร และประเมินผลลัพธ์ทางสังคมในขั้นต่อไปและจะทำให้สามารถตีค่าการเปลี่ยนแปลงนั้นออกมาเป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจนมากขึ้นอีกทั้งควรเขียนทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงให้คนอ่านเข้าใจง่าย แม้สำหรับคนที่ไม่เคยรู้จักกิจกรรมนี้มาก่อน

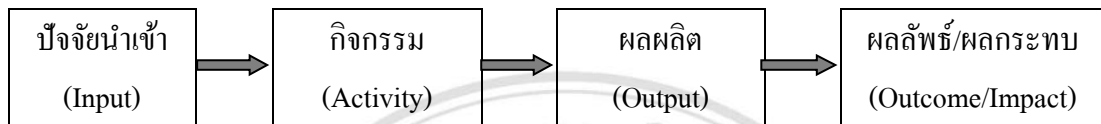
2.1.4 ห่วงโซ่ผลลัพธ์ (Impact Value Chain)

เมื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงแล้วจะต้องมีการแสดงห่วงโซ่ผลลัพธ์ (สฤณี อาชวานันทกุล และ ภัทราพร แยมละออ, 2557) ห่วงโซ่ผลลัพธ์ คือ การแจกแจงกิจกรรม (Activities) และผลผลิต (Output) ที่ทำให้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่ได้นิยามไว้แล้วเกิดขึ้นจริง

ขั้นแรก ระบุกิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลตำบลหนองหอยจะทำหรือทำไปแล้ว ซึ่งแปลงปัจจัยนำเข้า (Inputs) ในส่วนแรกของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นผลลัพธ์ (Outputs) หรือ (Impacts) ในส่วนหลัง ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมณรงค์คัดแยกขยะครอบครัวรักการออมกิจกรรมบวชต้นยางนาเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่สำคัญบนถนนเชียงใหม่-ลำพูนกิจกรรม Big Cleaning's day รักษาความสะอาดในตำบลหนองหอย เป็นต้น

ขั้นที่สอง ระบุผลผลิต(Output) ที่เป็นรูปธรรม วัดได้ และสะท้อนได้ว่าผลลัพธ์ทางสังคมนั้นเกิดขึ้นจริง เช่น จำนวนเด็กและเยาวชนที่มีการเก็บเงินจากรายได้ที่คัดแยกขยะ จำนวนต้นยางนาบนถนนสายเชียงใหม่-ลำพูนที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างสมบูรณ์จำนวนครอบครัวและประชาชนที่อาศัยในตำบลหนองหอยมีคุณภาพที่ดีขึ้นมีรายได้จากการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น ผลผลิตที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้และวัดได้ สามารถใช้เป็นตัวชี้วัด (Indicators) ว่ากิจกรรมของเทศบาลตำบลหนองหอย ได้สร้างผลลัพธ์ทางสังคมที่ตรงกับเป้าหมายและพันธกิจได้มากน้อยเพียงใดพุดอีกแง่หนึ่ง การระบุและวัดผลผลิตเหล่านี้ก็คือผลการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (Social Impact Assessment) นั่นเอง

ตัวอย่างห่วงโซ่ผลลัพธ์คร่าว ๆ ของกิจกรรมเพื่อสังคมที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน ด้วยการสร้างบุคลากรที่มีความรู้และการออมเงินจากการคัดแยกขยะ โดยการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) มาใช้จะทำให้รู้ว่าใครหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากที่สุด และทำการเรียงลำดับเพื่อแยกเป็นวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์รอง หลังจากนั้นจะกำหนดกระบวนการในการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการทำงานในการดำเนินงานประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI)

การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) จำเป็นต้องมียอดประกอบสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การลงทุนของหน่วยงานภาครัฐ
2. ผลกระทบ (Impact) คือ มูลค่าทางสังคมทั้งหมดที่สร้างขึ้น

ดังนั้น ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) =
$$\frac{\text{ผลกระทบ (Impact)}}{\text{ปัจจัยนำเข้า (Input)}}$$

ปัจจัยนำเข้า (Input)

หมายถึง ทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน เช่น เงินทุนสนับสนุน คน เวลา ของอาสาสมัคร อุปกรณ์สำนักงาน สถานที่ หรือสิ่งของบริจาค โดยสิ่งของบริจาคอาจจะไม่ได้คิดเป็นมูลค่าเพราะเป็นการให้ฟรี แต่ถ้าปราศจากการให้ฟรี โครงการนั้นจะมีต้นทุน ในกรณีเช่นนี้ควรรวมมูลค่าของที่ได้ฟรีเป็นมูลค่าด้วย (ถ้ามี) โดยการใช้วิธี Monetization หรือการคำนวณว่า ช่วงเวลาที่คนมาทำให้กับโครงการ หรือบริจาคเป็นสิ่งของจะมูลค่าเท่าใดในการคิดด้วยราคาตลาด เช่น ดัชนีชี้วัดค่าจ้างแรงงานตามของระดับการศึกษาคูณด้วยชั่วโมงที่ใช้กับงาน โครงการเพื่อหาค่าเสียโอกาสของจิตอาสาที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งปัจจัยนำเข้าบางส่วนของโครงการอาจจะมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางคนในรูปแบบของจิตอาสา จะต้องหาให้ได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่มีความสำคัญสูงสุดหรือเป็นกลุ่มประโยชน์ในอันดับรองลงไป

กิจกรรม (Activities)

หมายถึง สิ่งที่เทศบาลตำบลหนองหอยทำเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ เช่น จัดอบรม การคัดแยกขยะและรักษาสิ่งแวดล้อมฝึกสอนบุคลากรเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การบริการเปิดสมุดบัญชีของธนาคาร ฯลฯ

ผลผลิต (Output)

หมายถึง ผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์กรหรือโครงการที่เป็นรูปธรรมและวัดได้ (เป็นตัวเลข แต่ยังไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงิน) เช่น จำนวนเด็กและเยาวชนที่ผ่านการอบรม ปริมาณขยะที่ลดลง จำนวนเงินที่เด็กและเยาวชนสามารถเก็บออม ได้จากการขายขยะที่คัดแยกแล้ว

ผลลัพธ์ (Outcome หรือ Impact)

หมายถึง ผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กรหรือโครงการ อาจเป็นผลลัพธ์ทางตรง เช่น เด็กและเยาวชนมีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีเงินเก็บออมมากขึ้น หรือผลลัพธ์ทางอ้อมซึ่งเกิดจากผลลัพธ์ทางตรงอีกทอดหนึ่ง เช่น เด็กและเยาวชนมีรายได้และความสุขมากขึ้นจากการมีงานทำก็ได้ ผลลัพธ์ทุกประการที่น่าเสนอในการประเมินควรสอดคล้องกับเป้าหมายและพันธกิจ และตรงต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย

การมีส่วนสนับสนุน (Attribution)

หมายถึง กรณีมีหน่วยงานภาครัฐมากกว่า 1 แห่ง ที่เข้าไปแก้ไขปัญหาทางสังคม ในประเด็นเดียวกัน การดำเนิน โครงการของหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง จึงไม่ได้สร้างผลลัพธ์หรือผลกระทบทั้งหมด โครงการใด ๆ จึงเป็นเพียงการมีส่วนในการสนับสนุนผลทั้งหมดเท่านั้น จึงอาจจะต้องทำให้ชัดเจนว่าโครงการของหน่วยงานภาครัฐใด ๆ มีส่วนสนับสนุนกี่เปอร์เซ็นต์

ห่วงโซ่ผลลัพธ์คล้ายกับกระบวนการผลิตในโรงงาน ตรงที่การใส่ปัจจัยนำเข้า (Inputs) อะไรเข้าไปในกิจกรรม (Activities) ก็จะออกมาเป็นผลผลิต (Output) อย่างนั้น ถ้าหากผลผลิตได้ออกมาอย่างที่วางแผนไว้ ก็ควรตรวจสอบว่าใส่ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าถูกประเภทหรือไม่ หรือเพียงพอหรือไม่ จะทำกิจกรรมหรือขั้นตอนการผลิตอย่างไร ให้ได้เป็นผลผลิต ซึ่งควรเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ จับต้องได้ นับได้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง คือ ผลลัพธ์ที่มุ่งหวังไว้ตั้งแต่แรกดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งเมื่อการดำเนินงานผ่านไปในแต่ละช่วงเวลา เช่น เมื่อถึงปลายปีก็ควรทบทวนห่วงโซ่ผลลัพธ์ว่าต้องปรับแก้แต่ละส่วนอย่างไรเพื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ตั้งใจไว้

อย่างไรก็ตาม อาจมีความสับสนระหว่างผลผลิต(Output) และผลลัพธ์ (Outcome/Impact) ที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งสอง ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันดังนี้

ผลผลิต(Outputs) เกิดจากการที่การใส่ปัจจัยนำเข้า เข้าไปในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานเพื่อสังคม สิ่งที่ได้ออกมาจะต้องมองเห็นได้ วัดได้ หรือคำนวณได้โดยตรง เช่น จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะ(คน)จำนวนต้นยางนาที่สามารถอนุรักษ์ไว้ได้ (ต้น) จำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมรักษาความสะอาด (คน) ผลผลิตนับเป็นส่วนสำคัญในการระบุตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม

ผลลัพธ์ (Outcome/Impact) คือผลลัพธ์ที่เกิดจากความพยายามของหน่วยงานในการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งเป็นพันธกิจที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่ตอนก่อตั้งหน่วยงาน หรือเป็นผลพลอยได้ที่มี

สาระสำคัญ อาจจะใช้เวลานานในการเห็นผล ผลลัพธ์ถือเป็นผลต่อเนื่องของผลผลิต (Outputs) พุดง่าย ๆ คือ ถ้าผลผลิตไม่เกิด ผลลัพธ์ (Outcome/Impact) ก็จะไม่เกิดขึ้นเช่นกัน

2.1.5 กรณีฐาน (Base Case Scenario)

ลักษณะสำคัญของกรณีฐาน (สตูดี อาชวานันท์กุล และ ภัทรพร แยมละออ, 2557) ในการประเมินผลลัพธ์และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนไม่มีทางเป็นภววิสัย (Objective) ได้อย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากผลลัพธ์ทางสังคมหลายข้อเป็นนามธรรม ทำได้ดีที่สุดเพียงแต่หา “ตัวชี้วัด” และ “ค่าแทนทางการเงิน” ที่ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะทำได้เท่านั้น อีกทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มก็อาจมีมุมมองที่แตกต่างกันว่าผลลัพธ์ที่องค์กรสร้างคืออะไร ด้วยเหตุนี้การประเมินที่น่าจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด หรือที่เรียกว่า “กรณีฐาน (Base Case Scenario)” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการประเมิน ไม่ต่างกับการทำประมาณการทางการเงินของธุรกิจแสดงกำไรสูงสุด

กรณีฐานในการประเมินผลลัพธ์และผลตอบแทนทางสังคม ควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ถ้าต้องใช้สมมติฐานก็ใช้เฉพาะกรณีที่มีแหล่งอ้างอิงและใกล้เคียงกับบริบทของกิจกรรมมากที่สุด
2. ยอมรับว่าองค์กรอื่น ๆ อาจมีส่วนสร้างผลกระทบที่คล้ายคลึงกันได้ (Attribution)
3. ยอมรับว่าผลกระทบบางส่วนอาจเกิดขึ้นได้เองต่อให้ไม่มีองค์กรไหนทำงานด้านนี้ (ผลลัพธ์ส่วนเกิน-Deadweight)
4. ยอมรับว่าผลกระทบบางส่วนอาจไม่ใช่ส่วนเพิ่ม แต่เป็นการทดแทนผลกระทบอื่น (ผลลัพธ์ทดแทน-Displacement)
5. ในกรณีที่ประมาณการผลลัพธ์ทางสังคมในอนาคตตลอดช่วงเวลามากกว่า 1 ปี โดยที่หน่วยงานจะไม่มีการลงทุนเพิ่มเติมระหว่างช่วงเวลาดังกล่าว ควรทำประมาณการอัตราการลดลง (Drop-off) ของผลลัพธ์ทางสังคมด้วย เช่น ประมาณการว่าผลลัพธ์ทางสังคม X จะลดลง 10 เปอร์เซ็นต์ในปีที่ 3 และลดลงอีก 25 เปอร์เซ็นต์ในปีที่ 4 ทั้งนี้เพื่อสะท้อนสภาพความเป็นจริงที่ว่าผลลัพธ์ทางสังคมใด ๆ ก็ตามมักเกิดขึ้นเป็นปีแรก ๆ ของการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการมากกว่าในปีท้าย ๆ

ยกตัวอย่างเช่น การประเมินโครงการฟื้นฟูท้องถิ่นพบว่า มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น 7 เปอร์เซ็นต์ ในพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตามพบว่าเศรษฐกิจของประเทศเติบโต 5 เปอร์เซ็นต์ ในช่วงเวลาเดียวกัน ดังนั้น “ผลงาน” ของโครงการฟื้นฟูเท่ากับ $7-5 = 2$ เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่ 7 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้นักวิจัยจำเป็นต้องหาอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นที่น่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในระดับที่กว้างกว่า เพื่อทดสอบสมมติฐานนี้ด้วย

การคำนวณผลลัพท์ส่วนเกิน (Deadweight) เป็นการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม หรือเปรียบเทียบกับตัวอย่างมาตรฐาน (Benchmark) การเปรียบเทียบที่ดีควรเปรียบเทียบประชากร กลุ่มเดียวกัน แต่เทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม กับกลุ่มที่ได้รับประโยชน์ ผลการจัดผลลัพท์ส่วนเกิน (Deadweight) เป็นเพียง “ค่าประมาณ” เท่านั้น เนื่องจากเป็นไปได้ยากที่จะหาข้อมูลที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายของแผนงานที่ทำได้ ยิ่งมีความใกล้เคียงมากเท่าไร ค่าประมาณก็จะยิ่งมีความถูกต้องมากเท่านั้น

ผลลัพท์ส่วนเกิน (Deadweight) หมายถึง ผลลัพท์ที่เกิดขึ้นต่อให้ไม่มีองค์กรไหน ทำงานเรื่องนี้ ผู้รับประโยชน์บางคนอาจพบวิธีบรรเทาปัญหาด้วยตัวเอง หรือสภาพสังคมและ เศรษฐกิจโดยรวมอาจดีขึ้นก็ได้ เช่น คนมีความสุขมากขึ้นเพื่ออาชญากรรมลดลง ส่งผลให้ “ความพึงพอใจในชีวิต” เพิ่มขึ้น หรือภาวะเศรษฐกิจเจริญเติบโตทำให้คนใช้จ่ายง่ายขึ้น ส่งผลให้อัตรา การว่างงานลดลง สัดส่วนผลลัพท์ส่วนเกินที่คำนวณได้จะต้องนำมาหักออกจากตัวชี้วัดผลลัพท์ ทางสังคมที่เกิดขึ้น

ผลลัพท์ทดแทน (Displacement) หมายถึง กรณีที่ผลลัพท์เชิงบวกสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วน เสียกลุ่มหนึ่ง ถูกชดเชยด้วยผลลัพท์เชิงลบสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายอื่น ตัวอย่างเช่น การที่คน หนึ่งคนได้งานทำ แปลว่า คนอีกคนหนึ่งต้องตกงาน ผลลัพท์ทางสังคมคือ คนมีงานทำมากขึ้น ในกรณีนี้ จะไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม สำหรับกิจการเพื่อสังคมที่มีขนาดเล็กหรือทำงานใน ประเด็นยาก ๆ ที่ถูกละเลยมานาน ผลลัพท์ก็น่าจะมีขนาดเล็กจนไม่จำเป็นต้องคำนวณ

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญญารัตน์ กิติกรรณกรณ์ (2548) ได้ศึกษาถึงการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค กับโครงการประกันสังคม ของโรงพยาบาลเทิง จังหวัดลำปาง โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่งานการเงิน และบัญชีตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง มีวิธีการคิดต้นทุน 2 วิธี คือ การคิดต้นทุนตามวิธีส่วนแตกต่าง โดยนำเฉพาะต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการรักษาพยาบาลผู้ป่วยของ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และโครงการประกันสังคมมาคำนวณ และวิธีการคิดต้นทุนตามวิธีการปันส่วนต้นทุน จะนำค่าใช้จ่าย ของโรงพยาบาลมาทำการปันส่วนเข้าตามสิทธิการรักษาพยาบาลของโรงพยาบาลเอง

ผลการศึกษามี 2 แนวทาง คือ 1. ต้นทุนที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับ ต้นทุนตามวิธีต้นทุนส่วนเพิ่ม เป็นต้นทุนส่วนเพิ่มที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลตามใบสั่งยาทำ ให้ต้นทุนดังกล่าวมีส่วนที่เป็นกำไรที่คิดเพิ่มจากต้นทุนค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยรวมอยู่ในต้นทุน ดังกล่าว ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของโรงพยาบาล ดังนั้นหากต้องการพิจารณา ต้นทุนให้ใกล้เคียงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จึงควรพิจารณาแนวคิดในเรื่องการปันส่วนต้นทุนเพิ่มเติมด้วย

2. ค่าใช้จ่ายที่นำมาใช้ในการปันส่วน โดยการเปรียบเทียบรายได้ส่วนเพิ่มกับต้นทุนตามวิธีการปันส่วน ต้นทุน เกิดจากการรวบรวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงจากรายงานงบทดลองของโรงพยาบาลเอง ซึ่งจากการที่โรงพยาบาลมีค่าใช้จ่ายสูงทำให้ต้นทุนที่ได้จากการปันส่วนค่าใช้จ่ายให้กับสิทธิการรักษาพยาบาล สูง ส่งผลให้การวิเคราะห์ผลที่ได้ค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ ซึ่งหากต้องการให้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ อาจทำการคำนวณโดยไม่นำค่าใช้จ่ายคงที่ เช่น เงินเดือน ค่าจ้างประจำ เงินประจำตำแหน่ง มาใช้ในการพิจารณา เนื่องจากเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแน่นอน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วม โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคและโครงการประกันสังคมก็ยังมีค่าใช้จ่ายจำนวนนี้อยู่แน่นอน

ปิยะรักษ์ ประดับเพชรรัตน์และคณะ (2553) ได้ศึกษาการลดปริมาณขยะชุมชนจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล ถึงปริมาณขยะมูลฝอยที่ลดลงจากรั้วเรือนและชุมชน จากการตั้งธนาคารรีไซเคิล ทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้ดำเนินการและประชาชน ในชุมชนทรัพย์สินพัฒนา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการดำเนินงานของธนาคารขยะรีไซเคิลนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ โดยจัดเป็นข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบระหว่างปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดที่ไม่ได้ทำการคัดแยกที่จะต้องนำไปกำจัด และปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดเมื่อมีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกออกไปแล้ว รวมถึงนำข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละครัวเรือนที่ได้จากการสำรวจคิดเป็นค่าเฉลี่ยปริมาณขยะมูลฝอยต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง และคิดเป็นปริมาณขยะมูลฝอยต่อจำนวนประชากรในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกธนาคารขยะรีไซเคิล จำนวน 10 ครัวเรือน จากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 48 คน ในระยะเวลา 1 เดือน จากการคัดแยกขยะรีไซเคิลออกจากขยะอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นการจัดการที่แหล่งกำเนิด คือ ครัวเรือน ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่ครัวเรือนจะต้องนำไปกำจัดลดลงจากเดิม และทุกคนในชุมชนมีการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้ง ทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนก็จะลดลงและชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น เนื่องจากปริมาณขยะมูลฝอยที่ชุมชนจะต้องนำไปกำจัดลดลง

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2555) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์และการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนประชาชนตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามมีนโยบายให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาความสะอาดในแต่ละครัวเรือน การศึกษาการใช้ประโยชน์และการจัดการขยะมูลฝอยของครัวเรือนประชาชนครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนจำนวน 375 ครัวเรือน โดยผู้ตอบแบบสอบถามของครัวเรือนเป็นหญิงมากกว่าชายเล็กน้อยมีอายุ

โดยเฉลี่ย 48.76 ปี ส่วนมากมีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษา ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ผลการศึกษาที่สำคัญพบว่า ในแต่ละครัวเรือนมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดขยะทุกชนิดมีน้ำหนักรวมกัน โดยเฉลี่ย 1.98 ก.ก./ครัวเรือน/วัน ขยะเปียกที่พบมากที่สุด ได้แก่ เศษอาหาร เศษข้าว เศษขนมขบเคี้ยว ไร้เซลลูโลสที่พบมากที่สุด ได้แก่ ขวดพลาสติก ขวด แก้ว ก่อง/ลัง กระดาษ ในส่วนของกิจกรรมที่ทำให้เกิดน้ำเสียหรือน้ำทิ้งของครัวเรือนนั้น พบว่าเป็นกิจกรรมการหุงต้มประกอบอาหาร การซักล้าง ทำความสะอาดเสื้อผ้าการล้างถ้วยชามและใช้ในห้องน้ำห้องส้วม มีจำนวนใกล้เคียงกันทุกกิจกรรมในด้านการจัดการขยะของครัวเรือนนั้นพบว่า ครัวเรือนร้อยละ 92.8 ได้ดำเนินการลดปริมาณขยะในครัวเรือน เช่น ใช้วัสดุหลายๆครั้งก่อนทิ้ง ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกใช้ปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมีครัวเรือนร้อยละ 81.6 มีถังขยะประจำบ้านและร้อยละ 85.3 ทำการคัดแยกขยะนำขยะไปใช้ประโยชน์เช่น นำขยะไร้เซลลูโลสไปขาย นำขยะเปียกไปทำปุ๋ยหมัก เป็นต้นซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการให้คำแนะนำในการคัดแยกกำจัดขยะได้อย่างดีต่อไป

วรรณ ชาติด้วยวิทย์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (Social return on investment : SROI) : ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการคุ้มครองผู้บริโภค และด้านเด็กและเยาวชน รวม 3 ด้าน ที่ดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2555 มีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของโครงการด้านการบริโภคอาหาร ประกอบด้วย แผนงานรณรงค์เพื่อเด็กไทยไม่กินหวาน และโครงการภาคีร่วมใจคนไทยไร้พุง พบว่า จากการลงทุนทั้งหมดของ สสส. มีจำนวน 130.87 ล้านบาท ผลประโยชน์จากการลงทุนในปีแรกและปีที่สองเท่ากับ 461.89 ล้านบาท/ปี และค่อย ๆ ลดลงตามอัตราการลดลงของผลประโยชน์ (Drop-off) ซึ่งได้ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อรวมผลประโยชน์ทั้ง 5 ปี คิดเป็นมูลค่า ณ ปีที่ 2551 เท่ากับ 1,765.11 ล้านบาท ด้วยการใช้อัตราคิดลดร้อยละ 3 ต่อปี และทำให้ได้ SROI เท่ากับ 13.49 นั่นคือ การลงทุนด้านการบริโภคอาหารจาก สสส. แต่ละบาทได้ผลตอบแทนทางสังคมประมาณ 13.49 บาท ผลประโยชน์ของการลงทุนประมาณร้อยละ 38 ตกแก่คนในชุมชนและนักเรียนได้รับประโยชน์ประมาณร้อยละ 31

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของโครงการด้านการคุ้มครองผู้บริโภค ประกอบด้วย โครงการจัดการความเสี่ยงน้ำดื่มปนเปื้อนสารตะกั่วในโรงเรียน โครงการจัดการน้ำมันทอดซ้ำเสื่อมสภาพ และโครงการจัดการอันตรายจากแร่ใยหิน พบว่า การลงทุนทั้งหมดจาก สสส. ในโครงการดังกล่าวมีจำนวน 8.26 ล้านบาท และการลงทุนจากองค์กรอื่นที่เป็นเครือข่ายจำนวน 40.81 บาท ดังนั้น การลงทุนทั้งหมดจึงเป็น 49.07 ล้านบาท ผลประโยชน์จากการลงทุนในปีแรกเท่ากับ 878.29 ล้านบาท และมีการลดลงในผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักในการบริโภคตามความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เห็นว่าผลประโยชน์ดังกล่าวมีการลดลงร้อยละ 10-15 ต่อปี เมื่อรวม

ผลประโยชน์ทั้ง 5 ปี คิดเป็นมูลค่า ณ ปี 2551 เท่ากับ 3,881.72 ล้านบาท ด้วยการใช้อัตราคิดลด 3% ต่อปี ทำให้ได้ SROI เท่ากับ 95.03 นั่นเอง คือ ทุก ๆ 1 บาทของการลงทุนด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจาก สสส. และองค์กรเครือข่าย ได้ผลตอบแทนทางสังคมประมาณ 95.03 บาท ผลประโยชน์ของการลงทุนประมาณร้อยละ 99.49 ตกแก่ผู้บริโภคโดยตรง ส่วนที่เหลือตกกับผู้ประกอบการและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของโครงการด้านเด็กและเยาวชน ประกอบด้วยชุดโครงการพัฒนาขีดความสามารถศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น ชุดโครงการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ชุดโครงการสร้างเสริมความปลอดภัยและป้องกันการบาดเจ็บในเด็ก และโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน พบว่า การลงทุนทั้งหมดจาก สสส. มีจำนวน 90.7 ล้านบาท การลงทุนจากมูลนิธิไทยรัฐจำนวน 6.4 ล้านบาท ดังนั้น การลงทุนทั้งหมดจึงเป็น 97.1 ล้านบาท ผลประโยชน์จากการลงทุนในปีแรกเท่ากับ 227 ล้านบาท และค่อย ๆ ลดลงตามความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มที่เห็นว่าผลประโยชน์มีการลดลงประมาณร้อยละ 30 ต่อปี เมื่อรวมผลประโยชน์ทั้ง 5 ปี คิดเป็นมูลค่า ณ ปี 2551 เท่ากับ 667 ล้านบาท ด้วยการใช้อัตราคิดลดร้อยละ 3 ต่อปี และทำให้ได้ SROI เท่ากับ 6.87 นั่นคือ การลงทุนด้านเด็กและเยาวชนจาก สสส. และองค์กรภาคีแต่ละบาทได้ผลตอบแทนทางสังคมประมาณ 7 บาท ผลประโยชน์ของการลงทุนประมาณร้อยละ 55 ตกแก่เด็กและเยาวชน ผู้ปกครองและชุมชนได้รับประโยชน์ประมาณร้อยละ 16

วิระสิทธิ์ คงประเสริฐอมร (2556) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยศึกษาวิสาหกิจชุมชนตัวอย่าง จำนวน 6 ราย ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อตอบคำถามการวิจัย 3 ข้อ คือ 1) ที่มา วิธีการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานและผลกระทบทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร 2) การประเมินผลตอบแทนทางการเงินแลผลตอบแทนทางสังคมสำหรับวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นอย่างไร และ 3) แนวทางในการนำวิธีการประเมินผลตอบแทนทางสังคมไปประเมินวิสาหกิจชุมชนอื่นเป็นอย่างไร โดยสัมภาษณ์ประธานวิสาหกิจชุมชนทั้ง 6 ราย และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคม และประเมินค่าตอบแทนทางสังคมต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการมีงานทำ/รายได้ของสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 6 ราย มีรายได้เพิ่มขึ้น 2) ด้านภูมิปัญญา/การศึกษา พบว่า มีการนำภูมิปัญญามาใช้ในการผลิต มีการพัฒนาองค์ความรู้เพิ่มขึ้น 3) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ามีวิสาหกิจชุมชนจำนวน 5 รายที่ใช้ฐานการผลิตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติมีการผลิตเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม อีก 1 ราย มีการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม 4) ด้านสุขภาพ พบว่าวิสาหกิจชุมชนจำนวน 5 ราย ที่ใช้ฐานการผลิตที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้สุขภาพของสมาชิกดีขึ้น อีก 1 รายพบว่า ทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวทำให้

สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพกายและใจที่ดีขึ้น 5) ด้านเวลา สมาชิกของวิสาหกิจทั้ง 6 ราย มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 6) ด้านความปลอดภัย พบว่า สมาชิกมีความปลอดภัยเพื่อทำงานในบ้านตัวเอง ไม่ต้องเดินทางไกล มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น โดยวิสาหกิจริมคลองโสมเสดย์มีผลตอบแทนทางสังคมมากที่สุด คือ 143.9304 เนื่องจากค่าการลงทุนน้อย และวิสาหกิจกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหมู่ที่ 3 บ้านปรกมีผลตอบแทนทางสังคมน้อยที่สุด คือ 0.9736 เนื่องจากได้รับการลงทุนจากหน่วยงานภายนอกมากกว่าวิสาหกิจอื่น

ศิริมา ปัญญาเมธิกุล (2556) ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของคนเดินเท้าที่มีต่อการใช้ทางม้าลาย อุโมงค์ หรือสะพานลอย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย และวางแผนเพื่อการลงทุน โครงสร้างพื้นฐานด้านเส้นทางสัญจร เพื่อรองรับการเดินและการใช้จักรยานในเส้นทางสาธารณะต่อไปด้วยทางม้าลายที่มีอยู่หลายแห่งบนท้องถนนในกรุงเทพมหานคร ไม่ได้หมายรวมถึงความปลอดภัยที่มากขึ้น หรือสะพานลอยข้ามถนนในบริเวณที่การจราจรหนาแน่น ก็ไม่ได้รับความนิยมนอกจากคนเดินเท้าเพราะความสูงหรือความชันของสะพานลอย คนเดินเท้าในกรุงเทพฯ จึงเลือกที่จะเลี่ยงกับอุบัติเหตุด้วยการใช้ทางม้าลายมากกว่าการไต่ขึ้นสะพานลอยข้ามถนน ในขณะที่ทางเลือกที่เป็นอุโมงค์ลอดถนนมีเพียงสองแห่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจเนื่องจากการลงทุนสร้างอุโมงค์มีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการทำทางม้าลาย หรือสะพานลอยข้ามถนน อีกทั้งภาพลักษณ์ของการเกิดอาชญากรรมภายในอุโมงค์เมื่อกว่า 40 ปีที่ผ่านมา การศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่างได้แก่ 1) กลุ่มวัยนักเรียน 2) กลุ่ม นักศึกษา 3) กลุ่มวัยทำงาน 4) กลุ่มอาวุโส 5) กลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปวัยเกษียณ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงกับการใช้อุโมงค์ ทางม้าลายและสะพานลอยโดยวิธีการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

การศึกษานี้ทำการสัมภาษณ์คนกรุงเทพฯ ซึ่งครอบคลุมหลากหลายมิติมากกว่าและสมบูรณ์รวมทั้งถูกต้องกว่า เพื่อให้ทราบทัศนคติของประชาชนกรุงเทพฯ ที่มีประสบการณ์การใช้ทางข้ามทั้งสามประเภทพบว่าอุโมงค์เป็นทางเลือกที่ดีที่เห็นได้ชัดในด้านระยะทางตามกลุ่มอายุต่างๆ ด้วยคะแนนความพึงพอใจในการเลือกใช้ 2.52 จาก 3.0 ในขณะที่สะพานลอยและทางม้าลายได้คะแนน 1.79 และ 1.70 ตามลำดับ สำหรับผลคะแนนความพึงพอใจในการเลือกใช้ที่ส่งผลทางลบสูงสุดในแง่ของความเมื่อยล้าคือสะพานลอยข้ามถนน (2.89) ตามมาด้วยอุโมงค์ (1.96) และทางม้าลาย (1.15) ข้อมูลเหล่านี้สามารถใช้เป็นข้อเสนอแนะกับนักวางผังเมืองและผู้ว่ากรุงเทพมหานคร สำหรับการพัฒนาเมืองในอนาคตเป็นอย่างดี